

Metodstöd

BILAGA TILL RAPPORT – PROGNOSEN AV SÄRSKILDA
BOENDEN

Metodstöd

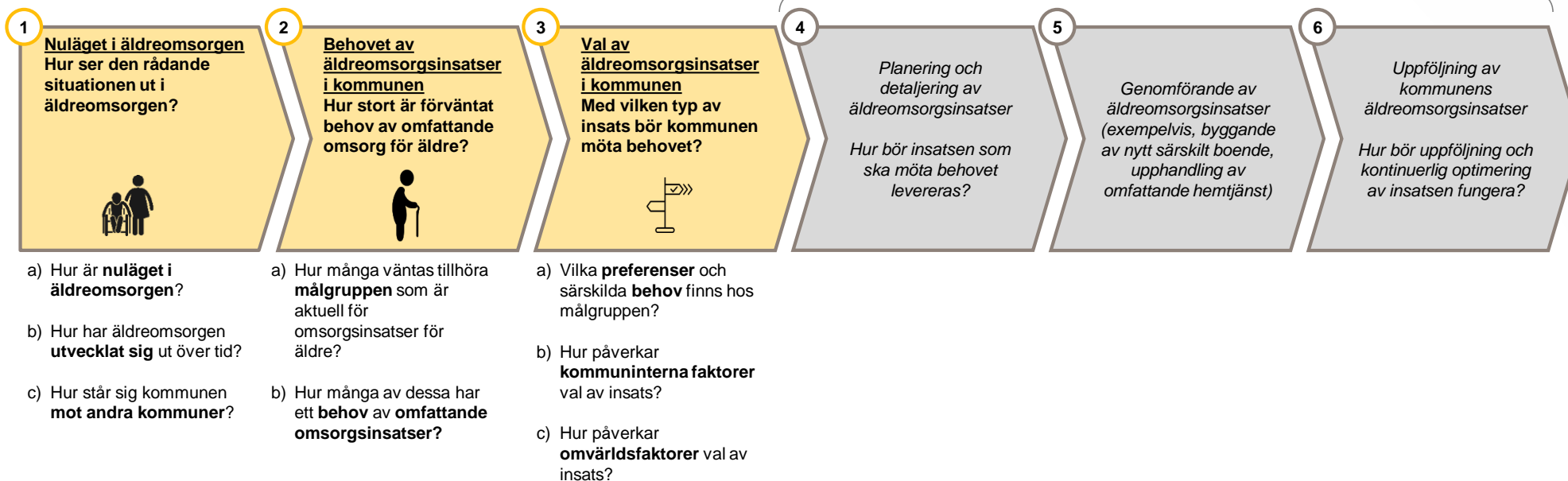
Detta metodstöd syftar till att stödja kommunernas prognosarbete av det framtida behovet av särskilda boenden.

Stödet utgår ifrån en standardiserad process i sex steg med tillhörande faktorer och frågor som bör analyseras i syfte att vara underlag till en faktabaserad prognos.

För steg 1-3 ingår en checklista med lämpliga faktorer, möjliga analyser samt vilka datakällor som kan användas för analysen.

Process i 6 steg för att prognosticera behov av särskilda boenden för äldre

Ej i fokus i detta metodstöd

1. NULÄGET I ÄLDREOMSORGEN – Faktorer att analysera

	Frågeställning	Hur påverkar frågeställningen?	Vad bör undersökas?	Förslag på källor
Varje frågeställning här bör besvara a), b) och c) a) Hur är nuläget i äldreomsorgen? b) Hur har äldreomsorgen utvecklats sig ut över tid? c) Hur står sig kommunen mot andra kommuner?	I. Hur stor andel av befolkningen 80 år och äldre får omfattande äldreomsorg?	I. Andelen av befolkningen 80 år och äldre i kommunen ger ett ingångsvärde för vilket behov av äldreomsorg som finns i kommunen	☐ Vilken andel av befolkningen 80 år och äldre som får omfattande äldreomsorg ☐ Hur kommunen står sig mot andra kommuner	• Socialstyrelsens statistikdatabas för äldreomsorg • Kolada
	II. Hur fördelas äldreomsorgen i kommunen mellan hemtjänst (inklusive omfattande hemtjänst) och äldreomsorg?	II. Fördelningen mellan hemtjänst och äldreomsorg indikerar hur kommunen har valt att arbeta med äldreomsorgen, vilken kan ge indikera vilket framtida väg som passar bäst för den	☐ Vilken andel av äldre som får hemtjänst, omfattande hemtjänst och plats på särskilt boende ☐ Hur kommunen står sig mot andra kommuner	• Socialstyrelsens statistikdatabas för äldreomsorg • Kolada
	III. Hur lång är väntetiden och medianvårdtiden till och på särskilt boende?	III. Väntetiden till särskilt boende, och medianvårdtiden på det särskilda boendet ger en indikation för vilken efterfråga som finns på särskilt boende idag, och hur lång tid varje plats är uppbunden	☐ Hur lång väntetiden och medianvårdtiden är till och på särskilt boende ☐ Hur kommunen står sig mot andra kommuner	• Kolada, Väntetid till särskilt boende och Medianvårdtid på särskilt boende • Koll på äldreomsorgen – ett analysverktyg från Rådet för främjande av kommunala analyser
	IV. Vad är kostnaden per brukare och år på särskilt boende, och vad kostar hemtjänsten per timme? Vad lägger kommunerna på äldreomsorg idag per invånare och som andel av de totala driftskostnaderna?	IV. Kostnaden per brukare på särskilt boende och kostnaden för hemtjänst visar vad som är kostnadsdrivande i äldreomsorgen, samt vilka äldreomsorgsinsatser som är mest prisvärda. Kostnaderna för äldreomsorg per invånare och som andel av de totala driftskostnaderna visar på vilket finansiellt utrymme som finns för kommunen överlag. Det visar även om det finns ett pressande behov av att vara kostnadseffektiv framöver	☐ Kostnaden per brukare och år på särskilt boende, och kostnaden per hemtjänsttimme ☐ Kostnaderna för äldreomsorg per invånare och som andel av de totala driftskostnaderna ☐ Hur kommunen står sig mot andra kommuner	• Kolada, Kostnad per brukare på särskilt boende. Hemtjänst enligt intern statistisk. • Kolada, Nettokostnad för äldreomsorg per invånare och kostnad för äldreomsorgen som andel av de totala driftskostnaderna • Koll på äldreomsorgen – ett analysverktyg från Rådet för främjande av kommunala analyser
	V. Vilket insatsutbud och generell praxis kring biståndsbeslut har kommunen?	V. Kommunens rådande praxis och insatsutbud påverkar dess inriktning i äldreomsorgen, exempelvis om fokus läggs på omfattande hemtjänst eller på särskilda boenden, eller om kommunen arbetar aktivt med trygghetsboenden eller seniorbostäder	☐ Hur kommunens praxis och insatsutbud ser ut idag	• Kommunens egen utvärdering om rådande praxis och insatsutbud, idag och i framtiden samt jämförelse med jämförbara kommuner

2. BEHOVET AV ÄLDREOMSORGSINSATSER I KOMMUNEN – Faktorer att analysera

	Frågeställning	Hur påverkar frågeställningen prognosen?	Vad bör undersökas?	Förslag på källor
a) Hur många väntas tillhöra målgruppen som är aktuell för omsorgsinsatser?	I. Befolknings-sammansättning 	I. Befolkningsammansättning påverkar prognosen för särskilda boenden eftersom ett högre antal äldre, allt annat lika, leder till ett högre behov av särskilda boenden och andra äldreomsorgsinsatser	☐ Befolkningsprojektioner på kommunnivå för den kommande prognosperioden, med fokus på de åldersgrupper som kommer att bli äldre än 80 år inom den perioden	• Det är möjligt att beställa befolkningsprojektioner från SCB på detta området • Kommunens egna data om befolkningsammansättningen
	II. In- och utflyttning 	II. Ett in- eller utflöde av personer under den prognostiserade perioden kan påverka den kommande befolkningsammansättningen	☐ Projektioner för framtida in- eller utflyttning till eller från kommunen av personer i medelåldern eller äldre	• Det är möjligt att beställa projektioner från SCB för in- och utflyttning i kommunerna • Kommunens egna data och utvärdering av framtida in- och utflyttning från kommunen. För detta ändamål kan historiska data användas.
	III. Ålder vid behov av äldreomsorg 	III. Behovet av omfattande äldreomsorgsinsatser kan infalla i olika åldrar i olika kommuner	☐ Den väntade återstående livslängden hos olika åldersgrupper ☐ Medelålder för första omfattande omsorgsinsats ☐ Medianvårdtid för omfattande omsorgsinsatser ☐ Andel av äldre som behöver omfattande äldreomsorg	• SCB:s statistikdatabas för statistik om olika hälsotillstånd. Beställning kan göras för mer specifik data på kommunnivå. • Socialstyrelsens statistikdatabas för andelar av olika åldersgrupper som behöver omfattande äldreomsorgsinsatser. Även kommunens interna data kan användas. • Koladas statistikdatabas för medianvårdtid i särskilt boende och andel av äldre som har omfattande äldreomsorg • Kommunens egna data för äldre med medelålder för första omsorgsinsats, medellivslängd, medianvårdtid och andel som behöver omfattande insatser
b) Hur många av dessa har ett behov av omfattande omsorgsinsatser?	I. Boendesituation 	I. Boendesituationen för äldre kan påverka sannolikheten att den äldre kan motta enklare hemtjänst under en längre period, exempelvis om en stor andel av äldre bor i mindre lägenheter utan hiss. Bor en stor andel i tillgänglighetsanpassade bostäder blir behovet av omfattande insatser mindre	☐ Hur stor andel av de äldre som bor i olika former av boenden ☐ Till vilken grad detta påverkar behovet av omfattande äldreomsorgsinsatser i kommunen	• SCB:s statistikdatabas för boendesituationen för olika äldre åldersgrupper i kommunen • Kommunens egna data om äldres boendesituation, och hur det har påverkat behovet av äldreomsorg
	II. Övriga faktorer 	II. Huruvida en person lever ensam eller i en parrelation kan påverka i vilken utsträckning mer omfattande äldreomsorg behövs. I de fall där den äldre har en partner som kan stötta i vardagen skjuts behovet på framtiden eller i vissa fall till och med elimineras III. Funktionsförmågan bland de äldre är en kritisk faktor för att beräkna behovet av mer omfattande äldreomsorgsinsatser, såsom omfattande hemtjänst som särskilda boenden	☐ Äldres nätverk av anhöriga som kan påverka hur mycket stöd den äldre kan ha tillgång till i det vardagliga livet ☐ Hur funktionsförmågan ser ut i dagsläget i olika åldersgrupper i kommunen, och hur detta kan komma att utvecklas under kommande prognosperioder	• Enkäter och undersökningar på kommunal nivå. Statistiskt underlag kan vara bristande i nationella databaser på vissa punkter • Beställning av statistik från SCB, samt SCB:s statistikdatabas för olika hälsoindikatorer • Socialstyrelsens statistikdatabas för funktionsnedsättningar • Kommunens egna data om funktionsförmåga bland äldre

3. VAL AV ÄLDREOMSORGSINSATSER I KOMMUNEN – Faktorer att analysera (1/2)

	Frågeställning	Hur påverkar frågeställningen prognosen?	Vad bör undersökas?	Förslag på källor
a) Vilka särskilda behov och preferenser som finns hos målgruppen?	I. Särskilda behov 	I. Olika äldre kan ha särskilda behov som ställer olika krav på framtidens äldreomsorg. En tydlig grupp som har särskilda krav är de med demens eller andra kognitiva funktionsnedsättningar. Även kulturella och språkliga minoriteter kan ha behov av särskilda boenden eller hemtjänstpersonal med en liknande kulturell bakgrund – detta behov är dessutom extra tydligt just för de som drabbas av demens	☐ Hur många av de äldre har demens ☐ Hur många äldre skulle ha behov av särskilda boenden med en viss kulturell profil ☐ Hur många äldre har somatisk problematik ☐ Är det berättigat att lägga extra fokus på något av dessa behov	- Analys av rapporter såsom "Hemtjänst, vård- och omsorgsboende eller mitt emellan" och "Demensförekomst i Sverige: geografiska och tidsmässiga trender 2001–2013 – Resultat från den svenska nationella studien om åldrande, vård och omsorg" - Lokala enkäter och undersökningar bland äldre och blivande äldre i kommunen - Kommunens egna data från ev. tidigare kartläggningar av demensprevalens, somatisk problematik och kulturella minoriteter
	II. Preferenser 	II. De äldres eventuella preferenser för olika typer av boenden eller olika sorters omfattande äldreomsorgsinsatser påverkar hur kommunen bör planera sin framtida utveckling av äldreomsorgen för att uppfylla de äldres behov på bästa sätt	☐ Vilka preferenser som nuvarande äldre har idag, likväl som vilka preferenser morgondagens äldre har för deras äldreomsorg i framtiden	- Analys av rapporter såsom "Hemtjänst, vård- och omsorgsboende eller mitt emellan" - Enkäter och undersökningar på kommunal nivå som belägger vad kommunens egna äldre har för preferenser - Kommunens egna data från ev. tidigare kartläggningar
b) Hur påverkar kommun-interna faktorer val av insats?	I. Mark och lokaler 	I. Tillgången på mark och lokaler påverkar de möjligheter som kommunen har för utvecklingen av äldreomsorgen under kommande år	☐ Hur tillgången på mark och lokaler ser ut i kommunen ☐ Vilken kvalitet tillgängliga marker och lokaler har	Kommunens egen utvärdering av mark- och lokaltillgången i kommunen, samt huruvida dessa är lämpade för att nyttjas i äldreomsorgen, och som annars skulle krävas för att göra dem lämpliga för det ändamålet
	II. Ekonomi 	II. Kommunens finansiella ställning påverkar dess förmåga att bedriva kostnadsdrivande äldreomsorg under prognosperioden	☐ Hur kommunens ekonomiska läge spås förändras i framtiden ☐ Vilka kostnadseffektiva insatser som kan användas för att verka kostnadseffektivt	- Kommunens egen utvärdering om dess finansiella läge, och vilket möjligheter som finns för kostnadsomfattande äldreomsorg - Kommunens egen utvärdering om vilka äldreomsorgsinsatser som den kan leverera på mest kostnadseffektiva sätt - Analys av rapporter såsom "Kontinuitet och förändring inom äldreomsorgen – Enhetschefer resonerar kring resursanpassning och verksamhetsutveckling"

3. VAL AV ÄLDREOMSORGSINSATSER I KOMMUNEN– Faktorer att analysera (2/2)

c) Hur påverkar omvärldsfaktorer val av insats?	Frågeställning	Hur påverkar frågeställningen prognosen?	Vad bör undersökas?	Förslag på källor
	I. Teknologi 	I. Teknologi inom medicinteknik eller rent vardagliga områden kan förenkla äldres liv, och kan således minska behovet av omfattande äldreomsorgsinsatser	☐ Hur kommunen kan implementera teknologiska framsteg i sitt äldreomsorgsarbete	• Interna utvärderingar om hur kommunen bäst kan implementera teknologiska framsteg i arbetet • Samarbeten med andra kommuner för att dela lärdomar med varandra
	II. Politik 	II. Politiken påverkar den allmänna inriktningen för hur äldreomsorgen utvecklas, både på kommunal, regional och nationell nivå, exempelvis i den aktuella frågan om biståndsbedömda trygghetsboenden	☐ Hur den politiska sfären påverkar äldreomsorgens utformning	• Interna utvärderingar om den politiska inriktningen i äldreomsorgen • Utvärderingar av nationella beslut, och dess påverkan på kommunens verksamhet
	III. Regional utveckling 	III. Den regionala utvecklingen kan påverka den allmänna organiseringen av äldreomsorgen inom kommunen. Exempelvis kan landstingets inriktning i vårdfrågor, såsom i fråga om närvård eller vilka ansvarsområden som delegeras på kommunerna, påverka hur äldreomsorgen bör utformas	☐ Hur den regionala vårdutvecklingen kan komma att påverka äldreomsorgen i kommunen ☐ Hur möjligheterna till samarbete mellan andra närliggande kommuner ut	• Utvärderingar av förändringar av vårdinriktning på regional nivå, och hur det kan påverka kommunens verksamhet • Utvärdering av samarbetsmöjligheter

Metodstöd

Bilaga till rapport – prognos av särskilda boenden

Upplysningar om innehållet
Greger Bengtsson, greger.bengtsson@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2019